

KIM DE WITTE

WERK

ZWIJG

STERE

HET PENSIOENGEVECHT VAN DE EEUW

Inhoud

Dankwoord 7

De inzet van dit boek 9

Deel 1. Zes grijze leugens 13

1. 'We redden het pensioen van onze kinderen' 15
2. 'We raken niet aan de verworven rechten' 27
3. 'We beschermen de vrouwen' 37
4. 'We leven langer, dus: we kunnen langer werken' 45
5. 'De sociale zekerheid staat te vet' 55
6. 'De pensioenen worden onbetaalbaar' 69

Deel 2. De wereld van Arizona 81

1. De jacht op zieken 83
2. Van werkloos naar weerloos 95
3. Sneller, flexibeler, goedkoper 103

Deel 3. Het kan anders 117

1. We kunnen winnen 119
2. Verdeel de welvaart eerlijk 129
3. Breng de pensioenleeftijd terug naar 65 jaar 141

Noten 153

4. 'We leven langer, dus: we kunnen langer werken'

In april 2025 publiceerde het Internationaal Monetair Fonds, het IMF, het rapport *The Rise of the Silver Economy*. Daarin staat dat werken tot 70 jaar gewoon moet worden: '70 is het nieuwe 50'. De Nederlander Marnix van Rij, bestuurder bij het IMF, gaf uitleg bij het rapport vanuit de hoofdzetel in Washington. 'In een aantal Europese landen is de pensioenleeftijd verhoogd naar 67 jaar', vertelde hij, 'maar in de VS en Japan werken mensen nog veel langer door. We moeten daarnaartoe in Europa. En ons daar individueel op voorbereiden.' Of dat wel haalbaar is? 'Nou, laat ik mezelf als voorbeeld nemen', antwoordde van Rij. 'Ik ben in 1960 geboren. Ik houd er echt rekening mee en ik zou het ook heel leuk vinden, mits ik gezond blijf, om tot mijn 75^e te blijven werken.'

Marnix van Rij zou het heel leuk vinden te werken tot zijn 75 jaar. Dat is dan zijn argument om te beweren dat werken tot 70 gewoon moet worden voor iedereen. Ook Bart De Wever, Geert Noels en andere mensen die van hun hobby hun beroep hebben gemaakt, waagden zich aan zo'n uitspraken. De bubbel waarin veel beleidsmakers leven is zo groot dat de eigen werkelijkheid hen als de enige werkelijkheid verschijnt. Als je zelf je agenda kan bepalen, je uren kan kiezen, je werk kan doen vanuit een leren zetel in een chique bureau met een mooi uitzicht en een nog veel mooier loon ... ja, dan ga je veel mensen vinden die langer willen werken. Maar wie heeft zo'n job?

Ik zette het interview met Marnix van Rij op Facebook en kreeg een stortvloed aan reacties. Wel 3.000 mensen plaatsten een comment. ‘Alleen mensen die geen echte job hebben, doen zulke uitspraken’, schreef Bart. ‘Dit zijn gasten die tot hun 28 hebben gestudeerd, daarna alleen maar een pen hebben vastgehouden, een nietjesmachine hebben ingedrukt en twee keer per dag naar de printer zijn gelopen. Ja, zo kan ik ook werken tot 70!’

‘Als ze zo verdergaan, kunnen ze palliatieve zorg op het werk aanbieden’, reageerde Emine. ‘Inderdaad’, antwoordde iemand. ‘Laten we in elk bedrijf ook een mortuarium voorzien, een nieuw extralegaal voordeel. Dat bespaart de nabestaanden veel geloop. En dan kan iedereen écht actief blijven tot de laatste minuut.’

Veel mensen reageerden ook met ongeloof: ‘Wie verzint nu zo iets, dat is toch pure fictie!’ Pure fictie? Welgeteld één maand later besliste de Deense regering van sociaaldemocraten en liberalen de pensioenleeftijd te verhogen naar 70 jaar. De levensverwachting stijgt, dus ook de pensioenleeftijd, vond ze. Enkele Vlaamse kranten beweerden dat die beslissing zonder protest passeerde. Zij zaten er meer dan stevig naast. In de weken voor de stemming over de pensioenverhoging in de *Folketing*, het Deense parlement, waren er dagelijks protesten in Kopenhagen. Jesper Rasmussen, de voorzitter van de Deense vakbondsfederatie, noemde de maatregel ‘compleet onrechtvaardig’ en ‘een verlies van het recht op pensioen voor heel veel mensen’. Karsten Hønge, de pensioenspecialist van de Socialistische Volkspartij aan de uiterst linkse kant van het politieke spectrum, zei: ‘Zie je timmerlieden

op hun zeventigste nog over de daken klauteren? Tachtig procent van de Denen denkt dat ze het niet volhouden tot de huidige pensioenleeftijd, laat staan tot 70 jaar. De politici hier leven in een parallelle wereld.'

Niet alleen het land van de lego, maar ook Finland, Nederland, Portugal, Griekenland, Italië beslisten de pensioenleeftijd automatisch te koppelen aan de levensverwachting. En ook daar is er veel boosheid en verzet tegen deze maatregel. Zolang het kapitalisme al bestaat, is pensioen een zaak van strijd: een strijd voor vrije tijd aan het einde van je leven. Op die vrije tijd kan geen winst gemaakt worden. Integendeel, die vrije tijd moet betaald worden met een deel van het loon tijdens je arbeid. En dat vinden werkgevers niet fijn. De automatische koppeling van de pensioenleeftijd aan de levensverwachting wil die strijd om tijd uitschakelen en ons stap na stap langer doen werken. Maar dat zal niet lukken. Het zal vroeg of laat ontploffen. Daar zijn drie redenen voor. Eén, de bevolking wordt ouder, niet de mens. Twee, we zijn niet gelijk voor de dood. En drie, op een bepaald moment zegt ieders lichaam 'Stop!'

De bevolking wordt ouder, niet de mens

Er zijn vandaag meer mensen die langer leven, vergeleken met twee eeuwen geleden. Het ouder worden is voor een stuk 'gedemocratiseerd'. We tellen nu meer zeventigers en tachtigers. Toch wordt de mens niet ouder. Dat klinkt tegenstrijdig. Ik leg het wat beter uit.

De levensverwachting is een gemiddelde waarin elke inwoner van een land meetelt. Ze is bij uitstek een sociale maatstaf. Doorheen de tijd is ze gestegen en gedaald. Demograaf Patrick Deboosere beschrijft dat glashelder in zijn nieuwe boek *Worden onze kinderen 120 jaar?* Het idee dat er vroeger geen oude mensen rondliepen, is fout. In het Romeinse Rijk leefden maar liefst vier miljoen zestigplussers. Goede Liekens beweerde onlangs dat vrouwen vroeger niet oud genoeg werden om de menopauze mee te maken. Een uitschuiver. In 1900 werd 75 procent van de meisjes die de kaap van vijftien jaar rondde, 75 jaar oud. Maar de zuigelingensterfte, de kindersterfte en de sterfte bij jongvolwassenen lag toen een pak hoger dan vandaag. Dat trok de gemiddelde levensverwachting fors naar beneden.

Ongeveer negen op de tien mensen worden vandaag 65 jaar. Maar er is een maar: de ouderen van vandaag worden niet veel ouder dan de ouderen van vroeger. De levensverwachting van 65-jarige mannen is de laatste 200 jaar amper met zeven jaar gestegen.²⁰ En de levensverwachting van 85-jarige mannen is niet eens met twee jaar gestegen. Slechts 1,9 jaar erbij in twee eeuwen tijd.

We worden gemiddeld ouder, omdat er minder mensen vroegtijdig sterven. Betere voeding, meer gezondheidszorg en – geen detail in ons verhaal – minder lang werken hebben ervoor gezorgd dat hoge ouderdom niet langer voorbehouden is aan de elite. De bevolkingspiramide van vroeger is vandaag een appartementsgebouw geworden.

Maar een mens blijft een mens, onze soort is niet fundamenteel veranderd. ‘Nee, de mensenkinderen van vandaag hebben niet allemaal honderd jaar te leven’, zegt

Patrick Deboosere.²¹ ‘Het ouder worden is gedemocrateerd. Maar er is niets veranderd aan ons fysiologisch verouderingsproces. Genetisch zijn wij exact dezelfde mensen gebleven. Voor genetische veranderingen is veel meer tijd nodig. Mettertijd, door het gebruik, komt er nog altijd evenveel sleet op onze zintuigen, organen en gewrichten’.

Daarom ligt volgens Deboosere de pensioenleeftijd van oudsher tussen 60 en 65 jaar: ‘Dat 60 en 65 jaar zomaar toevallig gekozen leeftijden zouden zijn, is niet waar. Zij komen overeen met de leeftijden waarop de meeste mensen niet meer de capaciteit hebben om met dezelfde intensiteit als jongere mensen te functioneren. Veertig procent van de 65-jarigen heeft gezondheidsproblemen en tien procent van de mensen is op die leeftijd al overleden, ook vandaag nog. Nee, het is niet zo dat mensen vandaag makkelijk langer zouden kunnen werken.’²²

Evenmin is het zo dat onze kinderen en kleinkinderen per definitie veel langer zullen gaan leven. In de VS is de levensverwachting weer gedaald tot op het niveau van twintig jaar geleden. De aanhoudende strijd van de werkende klasse voor betere werk- en leefomstandigheden heeft de gemiddelde levensverwachting stapje na stapje omhooggetrokken.²³ Maar die strijd is nog volop bezig. Ook in de komende decennia zal de uitkomst van deze strijd de evolutie van de levensverwachting bepalen. Rapporten van het IMF, de Wereldbank, de OESO en de Europese Commissie doen wilde voorspellingen over de stijging van de levensverwachting en ... allemaal leiden ze tot forse besparingen op onze pensioenen. Zo nemen ze ons in het ootje.

We zijn niet gelijk voor de dood

De gemiddelde levensverwachting bij geboorte vandaag in België is 82,3 jaar. Maar dat gemiddelde verbergt grote ongelijkheden: de kloof in levensverwachting tussen de groep met de hoogste en de laagste sociaaleconomische status, tussen de klassen zeg maar, bedraagt 9,3 jaar bij mannen en 6,3 jaar bij vrouwen.²⁴

Deze ongelijkheid is nog een pak groter als we kijken naar de levensverwachting in goede gezondheid. Gemiddeld staat die in België op 63,7 jaar. Vijftien jaar geleden was dat ook al 63,7 jaar.²⁵ De uitroep 'langer leven is gelijk aan langer werken' klinkt in dit licht opeens veel minder logisch. Want wat heb je eraan dat je leven twee of drie jaar langer wordt als je helemaal uitgeput, ziek en versleten bent? Het zijn je beste jaren, die tussen 60 en 70 jaar, die ze willen afpakken en de slechtste jaren, die boven de 85, willen ze teruggeven in de plaats.

In Nederland is de levensverwachting in goede gezondheid van de 20 procent meest welvarende mannen bij geboorte gemiddeld 25 jaar hoger dan die van de 20 procent minst welvarende mannen. Voor vrouwen is het verschil 23 jaar.²⁶ België heeft geen recente cijfers daarover, maar wie een diploma hoger onderwijs op zak heeft, leeft bij ons 10,5 tot 13,4 jaar langer in goede gezondheid dan iemand zonder diploma, zo leren oudere cijfers ons. Deze kloof wordt ook nog eens snel groter, zo wijst een studie van Sciensano uit.²⁷

Gilbert De Swert, de vroegere chef van de ACV-studiedienst zei dat ‘de sociale ongelijkheid in levensverwachting en vooral gezónde levensverwachting de grootste discriminatie is die er inzake pensioenen bestaat.’²⁸ Het is een sleutelzin. Van een rechtvaardig pensioenstelsel wordt geacht dat het aangepast is aan de gezonde levensverwachting. Dat betekent dat brugpensioen en vervroegde uittreding mogelijk moeten blijven.

Heeft minister Jambon deze diepe sociale kloof, deze ‘grootste discriminatie’ stilletjes weggemoffeld? Zijn pensioenplannen houden er alleszins op geen enkele manier rekening mee. Integendeel, hij vergroot en verdiept ze nog.

Op een bepaald moment zegt ieders lichaam ‘Stop!’

Ons land heeft de kaap van een half miljoen langdurig zieken genomen, meer dan een verdubbeling vergeleken met 2010. Het zijn cijfers om van te duizelen. In geen tijd hebben werkstress en burn-out de proporties van een Egyptische plaag aangenomen. Mensen moeten werken ‘tot de dokter komt’. Het gaat niet over een bijzaak, het is geen fout in de marge die we nog even moeten bijsturen. Nee, er zit een error in het systeem zelf. *Ze draaien ons zot*, zo heb ik mijn vorige boek erover genoemd.

Nog niet zo lang geleden konden mensen met een zwaar beroep via het brugpensioen ontsnappen aan de zotte

koers op de arbeidsmarkt en op tal van andere manieren actief blijven. Nu gaat dat niet meer.

Eerst heeft de regering-Di Rupo het brugpensioen omgevormd tot het SWT, het 'stelsel voor werkloosheid met bedrijfstoeslag'. Daarna heeft de regering van Michel en De Wever de beschikbaarheid op de arbeidsmarkt verplicht gemaakt, wat de aantrekkelijkheid van het stelsel volledig onderuit haalde. Bijna elke mogelijkheid om de arbeidsmarkt vroeger te verlaten, werd de pas afgesneden. Het doel was: mensen langer aan de slag houden en op die manier besparen op de sociale uitkeringen.

Dat is faliekant uitgedraaid: wat men bespaarde op de pensioenen werd meer dan tenietgedaan door de stijgende ziektekosten. Tussen 2011 en 2024 daalde het aantal bruggepensioneerden met 108.648 eenheden. In diezelfde periode kwamen er 124.582 oudere langdurige zieken bij. Voor elke bruggepensioneerde minder kwam er dus meer dan één oudere (55-plusser) langdurig zieke bij.

Maar liefst 290.000 van de oudere langdurige zieken werden ziek verklaard 'tot aan het pensioen'.²⁹ Dat is zo logisch als wat. Op een bepaald moment zegt ieders lichaam: Stop! Psychische en mentale ziektes zoals depressie en burn-out en spier-, bot- en bindweefselziektes zijn de voornaamste boosdoeners: wie langdurig ziek is, zit er ofwel helemaal door of is versleten. Securex vat alles goed samen: 'Doordat meer oudere mensen aan de slag zijn en we langer moeten werken, neemt het ziekteverzuim toe. Bij de arbeiders is dat effect groter dan bij de bedienden. Zij zitten dan ook met een zwaardere fysieke belasting, die doorweegt als ze langer moeten werken.'³⁰

De sociale werkelijkheid verander je niet zomaar met de afschaffing van een sociaal recht. Mensen die ziek, uitgeput of opgewerkt zijn, zoeken uitwegen. Het zou een open deur moeten zijn, maar ze is helaas weer dichtgespijkerd: langer werken zal niet werken. Het brugpensioen was voor veel werknemers met een zwaar beroep een uitweg. Maar daar trekt Arizona nu definitief een kruis over. Ook het vervroegd pensioen zet ze verder op de helling. Een Duitse studie wijst uit: langer werken zal erop uitdraaien dat mensen vroeger zullen sterven. Hoe zwaarder je beroep en hoe langer je loopbaan, hoe vroeger je sterft.³¹

Waarom blijven we dat accepteren? Overal rijst die vraag. Ken je het nummer *Santé* van Stromae? '*Frotter frotter, ça a payé*', zo klinkt het daar vrolijk. Wrijven, wrijven, dat loont! Maar *frotter* betekent ook: de strijd aanbinden, het niet meer pikken. En *brosser*, *brosser* is: iemand uitborstelen, naar z'n voeten geven. '*Brosser brosser, si tu ne me respectes pas*', als je mij niet respecteert. Een van mijn favoriete liedjes.

Respect, daar draait het om. Iedereen heeft een gelijk recht op rust en vrijheid in de herfst van het leven. Het is dan ook alleen maar fair dat er systemen zijn die werknemers vroeger met pensioen laten gaan. Ik zou alvast het vervroegd pensioen weer toelaten vanaf zestig jaar voor wie 40 jaar gewerkt heeft of 35 jaar in een zwaar beroep. Daarnaast zou ik de mogelijkheid van landingsbanen breed openstellen: vanaf 50 jaar in de zware beroepen en vanaf 55 jaar voor iedereen.